

dailėraštis

LDS informacinis leidinys • 2016 m. kovas

Apdovanojimai

Lietuvos Respublikos Prezidentė DALIA GRYBAUSKAITĖ Vasario 16-osios – Valsybės atkūrimo dienos – proga apdovanojo Nacionalinės kultūros ir meno premijos laureatą, tapytoją ŠARŪNĄ SAUKĄ Ordino „Už nuopelnus Lietuvai“ Karininko kryžiumi, tapytoją RAIMONDĄ SAVICKĄ Ordino „Už nuopelnus Lietuvai“ Riterio kryžiumi. Valstybiniai apdovanojimai šiems dailininkams skirti už nuopelnus Lietuvai ir mūsų šalies vardo garsinimą pasaulyje.

Tapytojui ALOYZUI STASIULEVIČIUI įteikta Lietuvos meno kūrėjų asociacijos premija „Už gilų filosofinį požiūrį, meninį bei techninį virtuoziskumą tapybos drobėse „Vilniaus ciklas“, „Vilniaus baroko skulptūrų ciklas“, „Pagal Motiejaus Valančiaus temas“, „Žvaigždynų ciklas“, už aktyvų Lietuvos kultūros puoselėjimą ir reprezentavimą ir nacionaliniu, ir tarptautiniu mastu“.

2016 metų Vyriausybės kultūros ir meno premijomis už nuopelnus Lietuvos Respublikos kultūrai ir menui apdovonoti dailininkai BIRUTĖ STANČIKAITĖ ir EIMANTAS LUDAČIUS.

Dailėraščio inf.

Aktualijos

Lietuvos dailininkų sąjungos Tarybos nutarimai

Lietuvos dailininkų sąjungos Tarybos posėdyje, vykusiam 2016 m. sausio 21 d., LDS Konferencijų salėje, dalyvavo 15 Tarybos narių, turinčių balsavimo teisę, taip pat du dalyviai be balsavimo teisės. Kворumas buvo. Posėdžio metu buvo priimti šie nutarimai:

1. Netvirtinti MKO bei LDS lėšų LDS galerijoms ir skyriams, kol nėra Kultūros tarybos sprendimo bei galerijų konkrečių remonto sąmatų.
2. Panaikinti rezervą LDS balanse.
3. Samdyti UAB „Verslo erdvė“ atlikti LDS auditą už 2015 m.
4. Kreiptis į LDS galerijas dėl parodinių erdvių suteikimo trienalės parodomoms reikiamu laiku, jei trienalė rengti nebus rasta viena didelė erdvė.
5. Pritarti pakoreguotoms LDS naujų narių priėmimo taisyklėms ir siūlomoms datoms.
6. Į kūrybinę kelionę Kinijoje iš LDS deleguoti daugiausia Tarybos balsų gavusius tapytojus: Agnė Jonkutę (9 balsai), Virginijų Viningą (7 balsai) ir Vilmantą Marcinkevičių (6 balsai).
7. Nepritarti iškabų suderinimui ant LDS fasado Vokiečių 4/2, leidžiant perkelti „Vynoteka“, „Savas kampas“ iškabas virš įėjimo į LDS būstinę ir leidžiant vaikščioti pro duris, esančias šalia įėjimo į LDS būstinę.
8. Nerengti Salvadoro Dali ir Marko Šagalo kūrinių parodos 2016 m. nė vienoje LDS galerijoje, nukelti svarstymą vėlesniam laikui.
9. Išmokėti 150 EUR socialinę paramą artimiesiems, mirus buvusiam ilgametei LDS narei dailininkei V. Slapšinskaitei.
10. LDS Tarybos vardu reikalauti skelbti viešą konkursą paminklams, skirtiems Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmečiui, sukurti.

Lietuvos dailininkų sąjungos Tarybos posėdyje, vykusiam 2016 m. vasario 11 d., LDS Konferencijų salėje, dalyvavo 16 Tarybos narių, turinčių balsavimo teisę, be balsavimo teisės galerijų vadovai. Kворumas buvo. Posėdžio metu buvo priimti šie nutarimai:

1. Nepritarti LDS administracijos siūlymui rengti diskusijų vakarus pagal parašytą MKO projektą – siūlyti patiems dailininkams rengti diskusijų, kūrybos pristatymų vakarus LDS salėje.
2. Leisti LDS reprezentacinį dailės albumą.
3. Palikti lėšas MKO biudžete sumokėti narystės Meno kūrėjų mokesčiams asociacijose Lietuvoje ir užsienyje.
4. Palikti lėšas MKO biudžete (apie 2000 EUR), kad medalių meno atstovai galėtų dalyvauti pasaulinėje Medalių meno parodoje bei renginiuose.
5. Palikti minimalias lėšas MKO biudžete vitražo ir stiklo parodai organizuoti Gardine, bendradarbiaujant su LR Generaliniu konsulatu.
6. Nepritarti LDS administracijos siūlymui leisti kontaktų knygą popieriniu variantu 2016-ais metais.
7. Pritarti MKO lėšų paskirstymams 2016 m., sutauptas MKO lėšas paskirstant galerijoms lygiomis dalimis.
8. Skirti Kauno skyriui 10 tūkst. EUR fasado remonto darbams.
9. Patvirtinti LDS 2016 metų biudžetą.
10. Kreiptis į LDS teisininkus, kurie susitiktų su visomis ginčo pusėmis ir išaiškintų susidariusią padėtį (LDS Kauno skyriaus administracija, LDS Kauno skyriaus keramikai).
11. Bendru sutarimu nutarta sustabdyti LDS Kauno skyriaus pirmininko pasirašyto dokumento (2016 01 02, Nr. 1) galiojimą.

Pasaulio vienovės liudytojai

Lietuvos dailininkų sąjungos būstinėje vyko šventinis vakaras, skirtas tapytojui Aloyzui Stasiulevičiui. Vakarą metu dailininkui buvo įteikta Lietuvos meno kūrėjų asociacijos premija „Už gilų filosofinį požiūrį, meninį bei techninį virtuoziskumą tapybos drobėse „Vilniaus ciklas“, „Vilniaus baroko skulptūrų ciklas“, „Pagal Motiejaus Valančiaus temas“, „Žvaigždynų ciklas“, už aktyvų Lietuvos kultūros puoselėjimą ir reprezentavimą ir nacionaliniu, ir tarptautiniu mastu“.

EVELINA JANUŠKAITĖ

Premiją garbiam menininkui įteikė LMKA prezidentas Kornelijus Platelis, laureatą sveikino filosofas, menotyrininkas prof. Antanas Andrijauskas, sociologas, Lietuvos dailės muziejaus direktorius Romualdas Budrys, publicistas prof. Romualdas Grigas, filosofas, humanitarinių mokslų daktaras Krescencijus Stoškus, LDS pirmininkė Edita Utarienė, tapytojas Algimantas Kliuga ir kiti. Buvo atidaryta Aloyzo Stasiulevičiaus darbų paroda „Kūrybos kelias“, demonstruojami autoriaus žmonos Aušros ir dukters Onutės parengti fotofilmai, profesionalių dokumentalistų apybraižos.

Kūrėjai

Aloyzas Stasiulevičius

Lilijos Valatkienės nuotr.

Aloyzo Stasiulevičiaus vardas su pagarba tariamas jau ne vieną dešimtmetį. Dailininkas, tapytojas, dėstytojas, dailėtyrininkas (nors savęs nelaikantis kritiku, tačiau, kaip pats sako, kartais tiesiog negalintis nutylėti) – tai tik dalis profesinių aspektų A. Stasiulevičiaus kūrybinėje praktikoje. Pirmąją personalinę parodą surengęs dar 1969 m., dailininkas sukūrė

tęsinys 2 psl. →

Šventinio vakaro, skirto tapytojui Aloyzui Stasiulevičiui, metu.

Lilijos Valatkienės nuotr.

Ieškojimų ir atradimų kelias

LDS galerijoje „Arka“ buvo surengta jubiliejinė Kęstučio Petro Ramono grafikos darbų paroda. Išsami retrospektyva supažindino su 1967–2014 metais sukurtais dailininko darbais. Įvairios technikos, skirtingi žanrai, stilistinės manieros atskleidė platų grafikos meistro amplitudą ir įgimtą siekį nuolat būti kūrybinių ieškojimų kelyje.

GRAŽINA GURNEVIČIŪTĖ

Pedagogas ir visuomenininkas

Sunku įvertinti Kęstučio Ramono indėlį mūsų kultūriniam gyvenime. Šis energingas dailininkas paliko pėdsaką daugybėje sričių. Ne vienerius metus jis dirbo įvairiose meno tarybose, iki šiol atstovauja įvairioms profesinėms ir visuomeninėms organizacijoms. Keturiasdešimt savo gyvenimo metų jis atidavė pedagoginiam darbui: M. K. Čiurlionio menų gimnazijoje išugdė per tūkstantį mokinių, kurie ir dabar šiltai, su pagarba prisimena savo mokytoją, mokiusį ne tik kompozicijos, projektavimo, šrifto, bet ir suteikusį gyvenimo prasmės bei gerumo pamokų.

Būdamas LDS grafikos sekcijos pirmininku, K. Ramonas daug nuveikė globodamas jaunuosius dailininkus: per anuometį Dailės kombinatą rūpinosi valstybiniais meno kūrinių užsakymais, visokeriopa skatino kūrybinių sumanymų įgyvendinimą. Jo iniciatyva buvo organizuota nemažai parodų, demonstruotų Amerikoje, Jugoslavijoje, Suomijoje, Lenkijoje, Ukrainoje ir kitose užsienio šalyse. Dailininkas visuomet daug dėmesio skyrė susitikimams su Lietuvos visuomene, išvykoms į

Kęstutis Ramonas

Lilijos Valatkienės nuotr.

periferiją, dailės dienų renginiams. Savo kultūrinę poziciją jis ne kartą išsakė spaudoje publikuotuose straipsniuose.

Prasidėjęs nepriklausomybės atkūrimo sąjūdžiui, Ramonas įsitraukė į pasipriešinimo akcijas, nukreiptas prieš kultūros paminklų niokojimą, daug prisidėjo prie LPS Sąjūdžio grupių sukūrimo dailininkų sąjungoje ir M. K. Čiurlionio menų gimnazijoje.

tęsinys 2 psl. →

Pasaulio vienovės liudytojai

apie 1500 tapybos darbų, skirtų Vilniui, ir išgarsėjo kaip šio miesto tapytojas. Vilnius jam atspindi tautiškumo, istorijos, kultūros ir žmogaus simbiozės, kuri stambiais potėpiais ir masyviomis tekstūromis išskleidžiama drobės paviršiuje. A. Stasiulevičius save vadina tikru miestiečiu, nors primygtinai rekomenduoja dailininkams semtis įkvėpimo iš gamtos.

1993 metais subūręs tapytojų grupę „Individualistai“, šiandien dailininkas sako, jog „menininko užduotis – ne vien išreikšti save ir savo laiką. Jis turi liudyti pasaulio vienovę“.

A. Stasiulevičiaus darbuose Vilnius įgauna ypatingą veidą. Naudojant skirtingas technikas jo kūriniuose urbanistiniai vaizdai susipina su transcendentinėmis jų konteksto interpretacijomis ir tautos istorijos bei kultūros atspindžiais. Šiuose urbanistiniuose peizažuose nepamatysi žmogaus – jo buvimas kūriniuose tik nujaučiamas, tarsi laukiamas. Regis, dailininkas palieka erdvės suvokėjui į kūrinių „įžengti“ ir tapti neatsiejama jo dalimi. Kai kurios kūrinybinius laikotarpius dailininkas paskiria vienos spalvos tyrimui – tarkim, baltos, kuri jo darbuose pasitelkiama sakralumui reikšti. Buvo ir mėlynos spalvos analizės metas. Naujų simbolių prasmę paieškos. Balta spalva A. Stasiulevičiui reiškia būtį, o mėlyna reprezentuoja ramybę. A. Stasiulevičius yra vertinamas kaip puikus koloristas,

jautriai perteikiantis spalvas tapyboje, kuriantis monumentalias kompozicijas, suvokiantis paviršiaus ir tapybinio ritmo santykį.

A. Stasiulevičius yra laikomas vienu iš XX a. lietuvių dailės reformatorių. Jis savo darbuose dar 7-ajame dešimtmetyje ėmė naudoti koliažo techniką, formavo savitą plastinį stilių. Jo kūriniuose tada parodoje sukėlė ir tam tikrą skandalą, smarkiai papiktino „dorovės sargus“. Nors autoriaus darbai gana literatūriški, turinio prasme dailininkas ne tiek atvaizduoja, kiek interpretuoja egzistencinę laiko patirtį. Jo darbai labai sakrališki, tuo pačiu kiek kubistiniai: aštriomis ritminėmis struktūromis dailininkas padaro tai, ką XX a. pradžioje padarė P. Picasso ir G. Braque'as – abstrakčių formų reljefais transformuoja dvidimensinį paviršių ir atveria naujas matymo galimybes. Savo menine pozicija ir kūrybine raiška A. Stasiulevičius išėjo už tradicinio to meto meno suvokimo ribų ir praplėtė moderniosios dailės ir visuomenės akiračių.

Vis dar aktyviai dalyvaujantis parodose, šiandien A. Stasiulevičius yra gerbiamas už aštrų protą, produktyvią kūrybinę veiklą ir Lietuvos tapybos raidai itin svarbių darbų arsenalą. A. Stasiulevičiaus portretas įkūnija tą prieš akis išskylančią įvaizdį dailininko, kuris, pasak jo paties, labai atidžiai žiūri ir atranda savo kampa, savo tapybinę, XXI amžiaus kalbą.

Ieškojimų ir atradimų kelias

Kęstučio Ramono piešinys „Eglė“

Plataus spektro dailininkas

Aktyvi visuomeninė veikla nenustelbė kūrybinio darbo. Apie tai byloja nenutrūkstamai gimstantys kūriniai, šimtai grupinių ir trys dešimtys autorinių parodų, kurias dažnai lydėdavo oficialūs įvertinimai: premijos, diplomai, medaliai. K. Ramono kūrybinis bagažas ištis didelis ir įvairus. Tai – estampai, knygų grafika, pramoninė grafika, šriftas, monotipijos, piešiniai, akrilo, guašo technika atlikti darbai. Stebina dailininko sugebėjimas suderinti tokias skirtingais principais paremtas dailės sritis, kaip dizainas ir sužetinė iliustracija, kaligrafija ir tapybinė kompozicija, abstrakcija ir portretas. Mąstant apie platų menininko interesų ratą (tarp kitko, jis neblogai skambina fortepijonu), pagalvoji, kad K. Ramonas galbūt galėjo sėkmingai save realizuoti daugelyje sričių, kurios net išeina už vizualiojo meno ribų. Tačiau atsiktinumą gyvenime nebūna. Taip atsitiko, kad 1954 m., dar „žalią“, gabų jaunuolį baigusį Kauno vidurinę mokyklą, likimas atvedė į to paties miesto pedagoginės literatūros leidyklą, kur jis gavo pirmąjį užsakymą ir susidūrė su knygos menu. Nepamirštama patirtis apipavidalinant knygas pastūmėjo jį rinktis grafiko profesiją. Šios meno srities universalumas būsimam dailininkui atvėrė perspektyvą į įvairias menines raiškas ir naujoves, kurios tuo metu pas mus dar žengė pirmuosius žingsnius. 1959 m. įstojęs į Valstybinio dailės instituto (dabar – VDA) grafikos specialybę, K. Ramonas po kelerių metų perėjo studijuoti į ka-

tik įsikūrusią Pramonės gaminių meninio konstravimo katedrą. Tada įgijo naujos meno šakos – dizaino pagrindus.

Šiandien gal ne visi prisimena kad K. Ramonas – vienas iš nedaugelio Lietuvos pramoninio dizaino pradininkų, ruošęs įpakavimo projektus, firminius ženklus, etiketes. Jis daug nuveikė formuodamas šios meno srities estetinę kultūrą, skatindamas atsakyti anuomet įsigalėjusio literatūriškumo, simbolių gausos. Jo sukurtuose pramoninio dizaino darbuose ryškus gebėjimas koncentruoti esminius simbolio bruožus, lakoniškai perteikti plastinę ženklo idėją.

Ir dabar atrodo modernūs 7-ojo–8-ojo dešimtmečio ženklai, sukurti „Mokslo“ leidyklai, „Žvaigždutės“ žurnalui, Vilniaus viešajai A. Mickevičiaus bibliotekai, tuometei M. K. Čiurlionio vidurinei meno mokyklai ir kitoms organizacijoms. Būdinga K. Ramono firminių ženklų savybė – tikslingas šrifto panaudojimas. Stilizuodamas vieną ar kelias raides, jis projektuoja asociatyvų, minimalistinį vaizdą, parinkdamas atitinkamą stiliaus interpretaciją. Šriftas – viena iš grafiko kultivuojamų sričių, reikalaujančių gero teorinio pasiruošimo ir metodiško, nuoseklaus darbo. K. Ramonas yra parengęs šrifto mokymo programas aukštesniosioms mokykloms, išugdė gabių mokinių. Jis pats nuolat dalyvauja organizuojamoje kaligrafijos meno parodose, propaguoja bei tobulina šią sritį, akcentuodamas ranka rašyto šrifto privalumus ir išliekamąją vertę.

Litografijos technika knygose

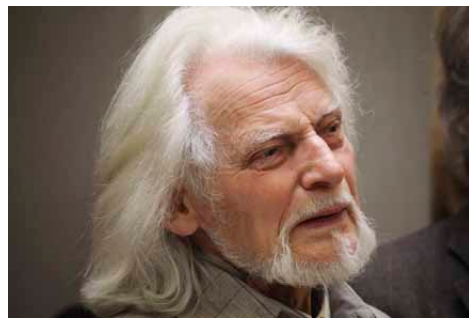
Šrifto pagrindų pažinimas dailininkui pravertė dirbant knygų grafikoje, kurios neapleido nuo savo kūrybinio kelio pradžios. Jis apipavidalino per septyniasdešimt įvairių leidinių, iliustruavo skirtingo pobūdžio knygas. Tarp jų – Sapfo poezijos rinktinė (2002), Dalios Urnevičiūtės „Ant mano rankų“ (1979), Juozo Elekšio „Kur vedi pagunda?“ (2001). Pažymėtinos iliustracijos Justino Marcinkevičiaus „Mažvydui“ (1978), Juozo Baltušio „Sakmei apie Juzą“. Grafikas sukūrė įspūdingą keturiasdešimties iliustracijų ciklą Kazio Borutos „Baltaragio malūnui“, kuris dar nesulaukė savo leidėjo. Iliustracijos atliktos retai naudojama, sudėtinga litografijos technika. Pabaigęs šį ilgai trukusį darbą, pareikalavusį didelio susitelkimo ir profesinių įgūdžių, dailininkas atsiskleidė ne tik kaip aukštos klasės litografijos meistras, bet ir intriguojantis literatūrinio siužeto interpretatorius, dinamiškų vaizdų, charakteringų tipažų kūrėjas.

Turbūt nedaug kas žino, kad K. Ramonas pirmasis Lietuvoje iliustravo knygas, skirtas neregiam. Kuriant zoologijos vadovėlio paveikslėlius, atliktus specialiu reljefu, reikėjo laikytis griežtų reikalavimų: maksimaliai apibendrinti piešinį, nevaizduojant

Vienoje salėje – dvi Aniceto Jonučio kūrybos pusės

Atgarsiai

Jurbarko krašto muziejaus parodų salėje veikia retrospektyvinė Aniceto Jonučio tekstilės ir akvarelių paroda. Tekstilė – Aniceto stiprioji pusė, o akvarelė – jautrioji.

Anicetas Jonutis

Lilijos Valatkienės nuotr.

Lietuvos dailės muziejaus metraštyje Aniceto Jonučio vardas įrašytas greta Vytauto Kasiulio, Prano Domšaičio, Vytauto Kašubos, Luko Smuglevičiaus ir daugelio kitų mūsų šalies iškilų dailės meistrų vardų.

Savo gyvenimo ir kūrybos kelią Vilniuje telšietis Anicetas Jonutis pradėjo 1961 metais, iš karto po tekstilės studijų Dailės akademijoje. Po dvejų metų visasąjunginėje parodoje pelnė bronzos medalį, vėliau pirmojo laipsnio diplomą, o 1974 metais dailininkui buvo suteiktas Nusipelnusio meno veikėjo vardas.

Kaip rašoma LDM Metraštyje, Anicetas Jonutis su kitais savo kolegomis formavo lietuvišką pramoninių kilimų mokyklą. Per dvidešimt trejus darbo Lentvario kilimų fabrike metus sukūrė daugybę piešinių, iš kurių 155 projektai buvo įgyvendinti pramoninėje gamyboje. Dar tik baigusio jaunojo specialisto projektai ir fabrike išausiti kilimai buvo eksponuojami Lietuvos dailės muziejuje ir Maskvoje visasąjunginėse parodose. Pradžioje vienuose tekstilinio kūriniuose vyravo geometrinių pavidalų ornamentika, kituose – lietuvių liaudiškos raštų kompozicijos. Vėliau kilimuose atsirado asimetriškai įkomponuotos architektūrinės detalės, dekoratyvūs rombiniai langeliai. Dar vėliau – augaliniai ir gyvūnų motyvai. Tuo laikotarpiu buvo labai paklausūs rytietiško ornamento tipo kilimai, bet Anicetas Jonutis tokio tipo kilimuose įsūdavo Lietuvoje augančių augalų žiedų (katpėdėlių, žibuoklių ir pan.) motyvų. Dar vėliau Jonutis ėmė

nieko nereikalingo. Autorius šiltai prisimena šios knygos pristatymą Vilniaus aklųjų kombine, kur greta žinomų kultūrinės aplinkos žmonių dalyvavo ir Beatričė Grincevičiūtė.

Susiejęs gyvenimą su knygos menu, K. Ramonas nepamiršo ir ekslibrisų. Miniatiūrinėje grafinio ženklo formoje į vieningą estetinę visumą jis sujungė simbolį, ornamentą ir šriftą. Drauge su kitais dailininkais 7–9 dešimtmetyje jis dalyvaudavo tarptautinėse ekslibriso parodose, kur dėl šio žanro turėjo retą galimybę anais laikais reprezentuoti Lietuvos meną pasaulyje.

Gryna ir skambi linija

Viena labiausiai K. Ramono pamėgtų ir išplėtotų sričių – estampas, lydintis jį nuo pirmųjų kūrybinės veiklos metų. Jame bene labiausiai atsiskleidžia platus meninių ieškojimų spektras, stilistikų ir technikų įvairovė. Kiekviena grafikos technika jam atveria naujus išraiškos horizontus. Kaip rašė Danutė Jedzinskienė, „Jo ofortuose linija gryna ir skambi. Akvatinta masina minkštais tapybiniais tonais. Serigrafija užpildo spalvos potroškį, teikia sodraus dekoratyvumo. Guašas duoda improvizacijos galimybę, netikėtų atradimų akimirks. Ypač švrią keliasluoksnę erdvę sukuria, naudodamasis iškiliaja spauda.“

Ankstyvųjų K. Ramono estampų harmoningai, sutaurinti vaizdai sukurti pasitelkiant klasikinių, puikiai įvaldytą piešinį, grakščią liniją („Trys mergaitės“). Aštuntą dešimtmetį dailininko kūryboje ima ryškėti liaudies meno poveikis. Iš pradžių jis pasireiškė per stilizuotus tautinius motyvus, o kiek vėliau įgavo gyvybę ryžtingai deformuotose tikrovės formose, ekspresyviose linijose. Darbų turinys

* Danutė Jedzinskienė, „Kęstutis Ramonas“, Dailė, 1986.

kurti abstrahuotų ir figūrinių pavidalų kompozicijas gobelenams. Vienas iš jų, pavadinimu „Audėjas“, buvo pirmasis erdvinis, ažiūrinis ir labai tapybiškas gobelenas, kuris puikiai atrodė iš visų pusių. Savo kilimais Anicetas Jonutis išsiskirdavo iš kitų tekstilinių savitu koloristiniu santūrumu, bet kartu drąsiau, išradingu piešiniu ar sumaniai įkomponuotu liaudišku motyvu.

Anicetas Jonutis – tekstilinis monumentalistas – yra žinomas kaip didelių formatų gobelenų, skirtų įvairių kultūros įstaigų interjerams, autorius. „Jos bene unikaliausios Lietuvos tekstilėje“, – rašė D. Jedzinskienė 1986 metais. Anicetas buvo vadinas reprezentaciniu scenos gobelenų autoriumi. Jo sukurtais gobelenais pasipuošė Nacionalinis operos ir baleto teatras, Lietuvos nacionalinis dramos teatras, Alytaus Medvilnės kombinato Kultūros namai, Šiaulių „Nuklono“ gamykla. Kadangi pastarosios jau nebėra, gobelenas, kuris vadinasi „Saulėtas miškas“, perkeltas į Vilniaus Radvilų rūmus. Tai įspūdinga 96 kvadratinųjų metrų ir 150 kg sverianti uždanga, pats didžiausias gobelenas, užregistruotas Lietuvos rekordų knygoje, kaip didžiausias rankų darbo kūrinys, kurį Anicetas darė kartu su sūnumi Žilvinu dvejus metus.

Reikšmingas Aniceto ir visos Jonučių šeimos darbas, sukurtas 1998 metais, „Herbų gobelenas“ kabo Lietuvos Respublikos Prezidentūros Kolonų salėje.

2001 metais Anicetas Jonutis du mėnesius gyveno ir kūrė Paryžiuje, Cite des Arts, tarptautiniame dailininkų kūrybos miestelyje. Ten sukūrė daug akvarelių Paryžiaus tema ir darbai buvo išeksponuoti Lietuvos dailės muziejuje ir Žemaičių kultūros fondo parodose. „Mano akvarelės impresionistinės, – teigė autorius, – labai tekstiliškos, nors mėgstu gamtos, miesto motyvus, gėles, portretus, moterų aktus ir figūrines kompozicijas, bet kartu žiūriu, koks gi iš jų išeitų kilimas.“

Nemažai A. Jonučio kilimų yra išskelvię į Australiją, Jungtines Amerikos Valstijas, Italiją, Prancūziją, Rusiją ir kitas pasaulio šalis.

Straipsnyje panaudota informacija iš Lietuvos dailės muziejaus metraščio Nr. 16 (2012 m.), Vilnius, 2014.

tampa gilesnis, jam suteikiama visuotinum. Ypač ryškiai tai juntama litografijų triptike „Ablinga“, kur simboliškai įprasminoje liaudies skulptūros plastikoje užkoduota tautos istorijos drama.

K. Ramonas jautrus savo krašto kultūriniam palikimui, istorijai, gamtai. Jo šilkografijos „Senieji Trakai“ (1980), „Vilnius“ (1986), „Pajūrio pušys“ (1980), „Banga“ (1980) sukurtos modifikuotą liaudies raizinių tradicijų, derinant su nauja technika ir moderniu mąstymu. Tobulindamas sodrią, energingai besiraizgančią liniją, dailininkas organizuoja jos judėjimą, bangavimu ir vingiais perteikia gamtos formų ritmą, neramią nuotaiką. Vėlesniuose grafiko darbuose linija transformuojasi į naują struktūrą: apraizgiasi visą paveiklo plokštumą ji sueižėja, subyra į trapias faktūras – perkelia žiūrovą į nepažįstamą mikropasaulį („Pavasaris“, 1997). Dailininkas pamažu pereina į abstrakčią erdvę, kurią formuoja iš dinamiškai judančių plokštumų ir smulkių dalelių.

Harmonija ir grožis

Autoriaus polinkis į abstrakciją pasireiškė jau septintą dešimtmetį sukurtose monotipijose, bet tik vėliau išplėtojo savo abstrakčią kryptį, kurios vedamas tyrinėja ir kuria paslaptinę gamtos ir kosmoso pasaulį. Pastarojo dešimtmečio meninėse gamtos vizijose K. Ramonas pradėjo aktyviai naudoti spalvą. Autorinės mišrios technikos atspaudai – sodriai dekoratyvaus kolorito, turtingi faktūrų ir toninių perėjimų. Spalva ir forma įgauna simbolinę prasmę, apibendrintai perteikia gamtos procesų, kosminių reiškinių vyksmą („Atodrėkis“, „Gyvybės žiedas“, „Grėsmė“, „Pavasario audra“). Laisvomis, bet gerai apmąstytais improvizacijomis dailininkas artėja prie esminio savo gyvenimo ir kūrybos tikslo – harmonijos ir grožio pradų.

Šviesa tamsoje

Nacionalinėje dailės galerijoje atidaryta grafikės Birutės Stančikaitės kūrinių paroda „Šviesa tamsoje“. Menininkės retrospektyvą pristato brandžiausi kūriniai iš jos dirbtuvės ir Lietuvos dailės muziejaus rinkinių. Parodą lydi gausiai iliustruotas dvikalbis katalogas.

Birutė Stančikaitė
Lilijos Valatkienės nuotr.

REGINA URBONIENĖ

Neatsitiktinai šios parodos pavadinimas susietas su šviesa. Tai esminis idėjinis Birutės Stančikaitės kūrybos pamatas. Apie tai menininkė kalba kaip apie savo pagrindinę kūrybinę intenciją: „Per savo vidinį pasaulį ieškau ir siekiu gyvenime ir kūryboje šviesos,

šilumos, skaidrumo ir gėmės – gilumo, supratimo ir meilės žmonių santykiuose ir vienybėje su gamta. Šviesa – tai netik ultravioletinės elektromagnetinės bangos, išmatuojamos ir užregistruojamos įvairiais prietaisais. Yra ir kitokia šviesa – viliojanti savo paslaptimi, gelme žiūrint į giedrą ir gilų rugsėjo dangų naktį. Ji ir žmogaus vidinė šviesa – gerumas ir šiluma, širdies šviesa. Ji ir pulsuojanti, užburianti, virpanti, nešanti tolyn muzikos garsais.“

Šviesa Stančikaitės kūriniuose įvairi: dramatiška ir kontrastinga, švelni ir slystanti, vos sruvenanti ar sufokusuota, akinanti. Ji išryškina pakylėtą emociją, kurią sunku argumentuoti, jos sakralumas tik nujaučiamas, bet stipriai įtraukiantis. Iš Stančikaitės kūrinių sklindanti tyla, ramybė ir harmonija – visuotinai išsiilgta būseną XX a. pabaigos–XXI a. pradžios sumaištyje.

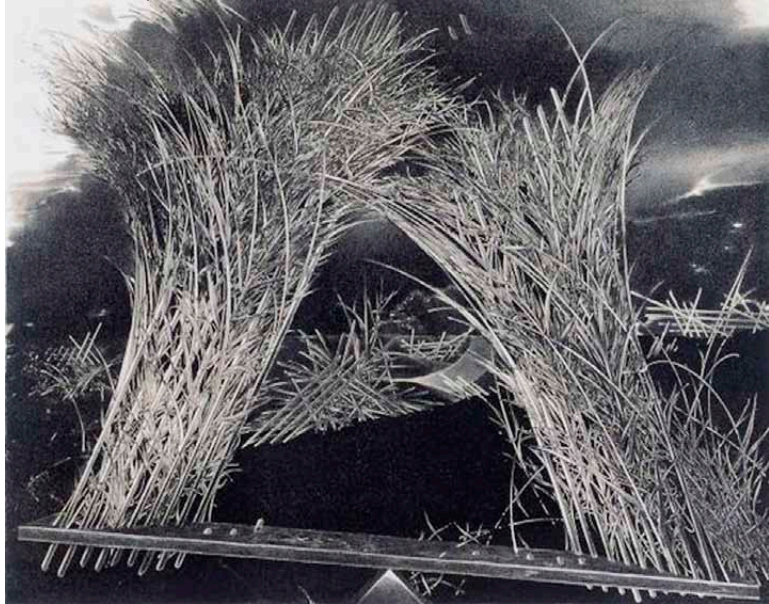
Harmoningos kūrinių architektūros pojūtis, linijų plastikos paieškos, specifinio šviesos šaltinio akcentavimas, mėgavimasis monochrominiu piešiniu ir jo niuansų gausa buvo vieni svarbiausių veiksnių, pastūmėjusių anuo met dar jauną kūrėją rinktis grafiką. Iš dalies šį apsisprendimą paskatino ir nulėmė jos pedagogai:

M. K. Čiurlionio meno mokykloje – Birutė Žilytė, Dailės akademijoje – Antanas Kučas.

Stančikaitės, kaip profesionalios menininkės, debiutas įvyko XX a. 8 dešimtmčio viduryje, lietuvių grafikoje pasirodžius vadinamajai „moteriskajai“ kartai – romantinės krypties dailininkių grupei: Irenai Daukšaitėi, Elvyrai Katalinai Kriaučiūnaitei, Jūratei Stauskaitei, Ramunei Vėliuvienei. Su šiomis menininkėmis siejamas ryškus lietuvių grafikos posūkis kameriškumo link. Jos atsisakė tuomet populiaros liaudiškumą stilizuojančios manieros, pasirinkdamos metaforišką, simbolių prisodrintą plastinę kalbą. Jaunai dailininkei buvo artima jų kūryboje lyriškai sprendžiama egzistencinė problematika ir modernesnės raiškos siekis. Stančikaitė pamėgo litografiją, nes ši technika jai atrodė artimiausia taip mėgstamam piešiniui, be to, anuo met ji buvo ganėtinai reta. Litografiją populiarino įsimenančių darbų sukūrė Algirdas Steponavičius, Petras Repšys, Adasa Skliutauskaitė, Marija Jukniūtė-Bžeskienė, Danutė Jonkaitytė ir kt. Stebėdama šių menininkių kūrybą, jauna grafikė ieškojo savito stiliaus. Kūriniuose ji siekė intymumo, reflektavo jausmines būsenas.

Kūrinių temų Stančikaitė semiasi iš prisiminimų, įspūdžių, kurie išsilieja estetizuotais ekspresijos kupiniais reginiais. Dominuoja išraiškinga Stančikaitės taip mėgstama pilkšva pavakario prieblandos šviesa. Medžiai, žolynai, akmenys pateikiami įvairiais rakursais, drąsiai keičiant mastelius, kuriant jų

Kūrėjai

Birutės Stančikaitės grafikos darbas „Be lygsvaros“. Grafikai paskirta 2016 metų Vyriausybės kultūros ir meno premija už nuopelnus Lietuvos Respublikos kultūrai ir menui.

neįprastas formas ir faktūras. Pasaulio prigmities dualizmą grafikė įprasmina per šviesos ir tamsos (gėrio ir blogio) priešpriešą.

Stančikaitės kūriniai buvo anksti pastebėti, sulaukė meno vertintojų dėmesio. Nuo 1976 m. ji buvo nuolatinė respublikinių ir sąjunginių parodų dalyvė, o kūriniai gausiai reprodukuojami periodinėje ir meno spaudoje. Menininkės akiratį plėtė dalyvavimas tuomet reikšmingiausiose parodose – Talino ir Krokuvos grafikos meno trienalėse. 1982 m. litografiją iš diptiko „Rūsti

šviesa“ įsigijo Metropoliteno muziejus Niujorke. Smalsi, ambicinga menininkė nesitenkino pasiektais rezultatais: įdomiai eksperimentavo su klišėmis, rinkosi ypač didelius formatus, naudojo kelių litografinių akmenų jungtis. Stančikaitė kūrė naujus vaizdinius, savitai formuodama erdvę, tarytum skverbdamasi pro anapusių uždangą.

Lietuvos grafikos dirbtuvėse trūko didelių akmenų, todėl norint spausdinti vieną lakštą tekdavo jungti po kelias li-

tėsinys 4 psl. →

Galutinis žodis priklauso Vilniaus savivaldybei

Aistros dėl paminklo dr. Jonui Basanavičiui netrukus turėtų nurimti, tad laikas nusiteikti rimtam darbui.

LILIJA VALATKIENĖ

Diskusijos ir nesutarimai

„Mes surinkome visų kompetentingų specialistų ir kūrybinių sąjungų nuomonę dėl paminklo tautos patriarchui Jonui Basanavičiui – koks jis turėtų būti ir kur derėtų jį pastatyti. Pagaliau radome skaidrų kompromisą. Vilniaus miesto savivaldybė kartu su Lietuvos dailininkų ir Architektų sąjungomis pritaria kūrybinių sąjungų inicijuotam konkursui. Kovo 23 dieną paminklo sukūrimo istorijoje miesto tarybos nariai paskelbs galutinį sprendimą. Diskusijos baigėsi, aistras reikia atvėsinti. Laikas nusiteikti rimtam darbui“, – sakė vicemeras Gintautas Paluckas.

Bene pusantrų metų besitęsiantys ginčai ateityje istorijos tyrėjams tikrai sukels nemažai klausimų. Kas nutiko, kad puiki pradinė idėja – Lietuvos nepriklausomybės šimtmečio proga pastatyti paminklą tautos patriarchui, vienai pagrindinių asmenybių, atvedusių prie Vasario 16-osios, skilo lyg senas žotis, o šukės išsilakstė po vyriausybės, savivaldybės, muziejų koridorius? Kodėl šis klausimas buvo eskuojamas visuomeniniame bei socialiniame diskurse? Kodėl asmeniškumų kontekste pamiršome, kad paminklas J. Basanavičiui yra paminklas mūsų laisvei ir nepriklausomybei?

Nacionalinio atgimimo akistatoje išryškėjo esminiai nesutarimai tarp vyriausybės balsu kalbančių žmonių, senosios sistemos išugdytų biurokratų ir pilietiškai nusiteikusių menininkų.

Neapdairūs pasisakymai iškraipo esmę

Teisybė, šiandien „Dailėraštyje“ reikia užfiksuoti tą netolimą ekskursą, kuris, be abejonės, pasitarnaus ateityje.

Vilniaus miesto savivaldybės nuomone, įvertinus istorinius įvykius Vilniuje, susijusius su nepriklausomybės paskelbimu 1918 m., labiausiai šiam paminklui tinkama vieta – aikštė priešais Nacionalinę filharmoniją, kurioje 1905 m. gruodžio 4–5 dienomis vyko Didysis Vilniaus Seimas, pirmą kartą iškėlęs Lietuvos politinės autonomijos reikalavimą, o po metų, 1906 m. lapkričio 6 d., įvyko pirmosios lietuvių tautinės operos – Miko Petrausko „Birutės“ – premjera. Čia šiuo metu įrengta nedidelė automobilių stovėjimo aikštelė, tačiau

Jonas Basanavičius (1851–1927) – lietuvių visuomenės veikėjas, pirmasis laikraščio „Aušra“ redaktorius, vienas svarbiausių nepriklausomybės siekėjų, mokslininkas, gydytojas. Jo vadovaujama Lietuvos Taryba 1918 metų vasario 16 dieną paskelbė Lietuvos nepriklausomybę. J. Basanavičius pirmasis pasirašė Nepriklausomybės aktą.

miesto savivaldybė sutiko ją pertvarkyti. Šiai vietai pritaria ir skulptoriai. Probleminiu klausimu išliko paties paminklo sukūrimo forma ir procedūra.

„Prieš keletą mėnesių buvo paskelbta, kad paminklas J. Basanavičiui bus realizuotas pagal skulptoriaus Rapolo Jakimavičiaus eskizinį projektą, parengtą dar 1925 metais. Akivaizdu, jog šiam sprendimui didelę įtaką turi koncerno „MG Baltic“ valdybos nario, paminklo mecenato Romano Raulynaičio ir Nacionalinio muziejaus vadovės Birutės Kulnytės bei Premjero patarėjo Viliaus Kavaliausko išsakoma pozicija. Šios informacijos paskelbimas sulaukė kritiškų vertinimų Lietuvos architektų, skulptorių ir intelektualų gretose. Jų bendru sutarimu – toks paminklo mecenato sprendimas yra klaidingas, formuojantis ydingą visuomenės suvokimą, kaip turėtų vykti paminklų statymo organizavimas. Visų pirma, šis neapdairus atsakingų asmenų pasisakymas viešųjų erdvių formavimo klausimais iškraipo urbanistinės dermės sampratą, ignoruoja miesto detaliojo plano ypatumus, o visų svarbiausia – užkerta kelią šio laikotarpio plastinės-skulptūrinės raiškos ir istorinio

požiūrio meninėms refleksijoms gimti ir funkcionuoti“, – sakė Lietuvos dailininkų sąjungos pirmininkė Edita Utarienė.

LDS taryba, atsiliepdama į vykstančių procesų genezę, viešojoje erdvėje išplatino kreipimąsi dėl paminklo J. Basanavičiui sukūrimo.

J. Basanavičius apsigaubęs romėniška toga

Kodėl nederėtų ir negalima statyti skulptoriaus R. Jakimavičiaus 1925 metais sukurtą paminklo Jonui Basanavičiui?

Lietuvos dailininkų sąjungos skulptorių sekcijos vadovo Ryto Jono Belevičiaus nuomone, prieš 90 metų R. Jakimavičiaus sukurtas 30 cm (su pjeđestalu) projektinis eskizas neatitinka šiandienų progresyvių ir aktualių meno tendencijų, todėl šio projekto įgyvendinimas kelia pagrįstą abejonių. „Paminklas statomas XXI amžiuje, o R. Jakimavičiaus kompozicija, kurioje patriarchas Jonas Basanavičius pavaizduotas apsigaubęs romėniška toga neatliepia šių dienų vizualinės estetikos. Eskizas sukurtas neatsižvelgiant ir į vietos specifika – sukomponuota frontali paminklo perspektyva pritaikyta į kūrinių žiūrėti tik vienu rakursu“, – teigė garsus skulptorius R. J. Belevičius.

R. Jakimavičius turėjo galimybę 1927 metais sukurti paminklą iki galo ir jį pastatyti, bet tai neįvyko.

Nesant gyvam šio eskizo autoriui, jo eskizo realizaciją privalės interpretuoti kitas skulptoriaus, o toks sprendimas kelia abejonių dėl autorystės ir kūrinių autentiškumo. Skulptorių sekcijos vadovas R. J. Belevičius abejoja, ar save gerbiantis skulptorius imsis šios misijos, jeigu jis pats turi talento ir jėgų padaryti savo unikalią šiuolaikinį darbą

Aktualijos

Muziejuje saugomas Rapolo Jakimavičiaus 1925 m. sukurtas J. Basanavičiaus paminklo projektinis eskizas, skulptorių nuomone, neatitinka šiandienų progresyvių ir aktualių meno tendencijų.

ir ar visiškai atsakys už jo kokybę, išraiškumą, meninį lygį. „Talentingų skulptorių šiandien turime išsiugdę ne vieną dešimtį. LDS sąjunga kartu su Vilniaus savivaldybe ir architektų sąjunga turi nedelsiant paskelbti konkursą šimtmečio paminklui sukurti. Lietuvos skulptoriai laukia šito žingsnio“, – tikino R. J. Belevičius.

Nepasitikėjimas ir kontrolė užkerta kūrėjų

„Siekdami senų, iš muziejaus atkeliamų projektų realizacijos viešojoje erdvėje, paminklo sukūrimo organizatoriais pasiskelbė asmenys neatsižvelgia į kultūros politiką, formuojamą šiandieniam Europos kontekste. Mūsų valdžios žmonės įvairiais būdais (ir korupciniais) labai nori kontroliuoti, valdyti viską, o ypač galutinį rezultatą. Visi sužlugdyti konkursai buvo pagrįsti tuo, kad veikė ne visai švariais metodais. Žinome, kas atsitiko ir su Lukiškių aikštės konkursu, kai autoriai buvo išmėtomi už paprasčiausius procedūrinius daly-

DELFI portale buvo paskelbta apklausa – Kas turi nulemti tautos patriarcho Jono Basanavičiaus paminklo statybą? Apklausoje dalyvavo apie 900 žmonių. Atsakymai buvo tokie:

Vyriausybė 10 proc.
Kita institucija 22 proc.
Visuomenė 60 proc.
Man tai nerūpi 8 proc.

kus“, – teigė garsi skulptorė, profesorė Dalia Matulaitė.

Lietuvos dailininkų sąjunga atstovauja menininkų bendruomenei su viltimi išsaugoti kūrybingai dirbančių žmonių energiją ir leisti pasireikšti talentingiems žmonėms.

„Dabar gi mūsų skulptoriai keliauja per pasaulį, garsindami Lietuvą Japonijoje, Prancūzijoje, Vengrijoje, Latvijoje, JAV, Skandinavijos šalyse, laimi ten

tėsinys 4 psl. →

Šviesa tamsoje

šes. Tokius kūrinius atspausdinti sudėtinga, reikalingas kruopštumas, didelė fizinė jėga, o kartais ir meistro pagalba. Galutinis tokio darbo rezultatas dažnai priklauso nuo asistento įgūdžių. Siekdamas didesnio savarankiškumo nuo XX a. 9 dešimtmečio pabaigos dailininkė vis dažniau rinkosi ofortą. Apie 1990-uosius Stančikaitės sukurti ofortai – nedidelio formato, tačiau meninė problematika nesusmulkėjo. Visatos begalybė, neapibrėžtas žmogaus likimas, būties laikinumas – apibendrinančios filosofinės temos slypi meditatyviuose, santūriai rimtą skleidžiančiuose kūriniuose.

10-ajame dešimtmetyje Stančikaitės dirbtuvėje gimė spalvoti didelio formato ofortai, eksponuoti prestižinėse tarptautinėse grafikos parodose (Lenkijoje, Japonijoje, Austrijoje ir kt.). Siekdamas ryškesnių spalvinių kontrastų, savo estampus dailininkė spausdindavo ant juodo, rudo, pilko ar mėlyno spalvoto popieriaus. Grafikės estampuose beveik išnyksta realistiniai motyvai, tik kai kur lyrinėje, švelniai banguojančių vaizdų sandaroje gali aptikti abstrahuoto peizažo detalę ar jos užuominą. Tai minimalistiniai peizažai, kuriuose nurimsta laikas ir erdvė, o išgryninti abstrahuoti motyvai skleidžia metafizinio gamtovaizdžio melancholiją. Kompoziciniu minimalizmu bei spalvine harmonija juose pasiekiamas Rytų dailės artimas estetizmas. Dailininkė kuria nenusakomą būseną, kai be konkretaus šviesos šaltinio išgaunamas koncentruotas jos švytėjimas.

Ankstyvosiose Stančikaitės litografijose tapybiški šviesokaitos efektai pagrįsti monochrominio piešinio kontrastais. Kūrėjos individualumas ir subjektyvios nuotaikos palaipsniui vis ryškiau įprasminamos per šviesos ir spalvos sintezę. Pirmą kartą papildomą tonavimą dailininkė išbandė diptike „Rūsti šviesa“ (1982). Šalta gelsva spalva suteikė kūriniui santūraus atšiaurumo. Intensyvesnės spalvos, prislopinti rusvų ir gelsvų atspalvių deriniai atsirado apie 1990-uosius. Išaugusį menininkės susidomėjimą spalva ir naujos raiškos paieškas liudija kūriniai, spausdinti ant spalvoto popieriaus (ciklas „Šaškambiai“, 1996; „Švelnus prisilietimas“, „Smilgos vėlyje“, abu 1999). Kiek vėliau gimė subtilius rudų susilijančių atspalvių ciklas, sukurtas

mišria technika „Erdvės pojūtis“ (2001). Labiausiai prie tapybinės raiškos priartėjo ciklas „Rudens ženklai“ (2002). Kiekvienas didelio formato lakštas atspausstas iš kelių klišių, o išgautas rusvai gelsvų bei ochros atspalvių derinys žavi subtiliais pustonų niuansais. Ciklo dailininkė įkūnijo ir auksinį šilto rugsejo švytėjimą, ir stingdančios rudeniškos šalnos aštrumą bei darganos žvąrbą.

Tolydžio stiprėjantis spalvos poreikis nuosekliai vedė tapybiškumo link. Ilgus metus dailininkė buvo ištikima klasikiniams grafikos technikoms, tačiau XXI a. pradžioje jos kūrybinį arsenalą išplėtė tapyba. Motyvų, ženklų ar jų fragmentų vaizdavimas iš dalies nulėmė ir kūrinių koloritą cikle „Su šviesa“ (2005–2007). Dailininkė operuoja vos kelių artimų šiltų spalvų niuansais. Gelsvai rusvos, žalsvos, prigesintos ochros ir pilkšvų atspalvių dėmės formuoja drobėse jaukią ramiai srovenančią šviesą.

Lesiruotės šiose drobėse išsaugo spalvos peršviečiamumą: dažų sluoksnis be galo plonas, potėpis – vos juntamas, virtuoziška „nutekinant“ pustonų persiliejamus. Asketiški spalvinių pozitiūri tapybos kūriniai užburia specifiniu vidiniu švytėjimu, kurio įkūnijimas buvo ir liko menininkės siekiamybė.

Vėlyvuosiuose Stančikaitės kūriniuose, ypač piešiniuose, akivaizdus dėmesys baltiškosios kultūros šaknims. Runos, ornamentų nuotrupos, pagoniškų antkapinių krikštų siluetai – praeities kultūrų pėdsakai dailininkei tapo nauju įkvėpimo šaltiniu. Simboliški vaizdiniai, kaip daugiabalsės fugos gijos, susipina, dengia vienas kitą. Čia įtaigiai jungiasi menininkės gaivališkumas ir apgalvota elementų struktūra.

Dailininkės kūrybos raidai būdingas plastinių ieškojimų nuoseklumas. Jos meninė logiką nulėmė interesų koncentravimas į naujas kūrybines strategijas ar technikos pasirinkimą.

B. Stančikaitė, nenaudodama šiuolaikinių medijų, sugeba išvengti monotoniškos ar pasikartojimo. Ji balansuoja tarp konstruktyvaus minimalizmo ir jausmingumo, slypinčio naratyvo užuomazgose. Pagrindinis įkvėpimo šaltinis menininkei buvo ir liko gamta, kurios transformacijų amplitudė svyruoja nuo realistinio piešinio iki abstrakcijos. Ypač jautrus ir estetiškas subjektyvių būsenų vizualizavimas yra išskirtinis šios dailininkės kūrybos brąžas.

Paroda NDG veiks iki kovo 20 dienos.

Sustabdyto laiko salos

Agnė Šemberaitė – gerai žinoma keramikė, kurios kūrybinis amplua yra ganėtinai platus. Menininkė kuria mūsų kasdienybę puošiančius objektus ir visada stebina kūrybiniais atradimais bei netikėtomis istorijomis, rakursais, mintimis. Personalinėse, grupinėse parodose ekspozuoja išsiskiriančius stilistiškai, intriguojančiomis istorijomis, mįslėmis, nostalgikais sentimentais arba šmaikščiomis replikomis prisodrintus objektus, kurie priverčia ne vieną susimąstyti arba nusišypsoti.

VAIDILUTĖ BRAZAUŠKAITĖ L.

Demonstruota paroda „Akademijos“ galerijoje – yra keramikės ilgai brandintų kūrybinių sumanymų rezultatas. Sukurti šią kolekciją užtruko ne vienerius metus, tai – akivaizdus minties ir kasdienio darbo santarvės vaisius.

Prieš keletą metų, pamačius pirmus Agnės Šemberaitės objektus, sukurtus ciklui „Sustabdytas laikas“, kilo asociacija, kad tai „prisiminimų

Agnė Šemberaitės darbai iš ciklo „Sustabdytas laikas“ (2013–2016 m.)

salos“, mažytės salos, plūduriuojančios neapibrėžtame laike ir erdvėje, miniatiūriniam vandenyne, kur menininkė įkurdina po vieną, jos atmintyje nepasimetusių, prisiminimų, vaizdinį, brangų jos sielai, širdžiai ir jausmams.

Tose, mažai apgyvendintose „prisiminimų salose“, dailininkė įkurdina po medį, suolą, lieptą, nedidelį gojų, namelį ir save, savo draugus, tėvus ar net senelius, tarsi išnyrančius iš vis daugiau materialių detalių prarandančios atminties, sąmonės ir pašamonės lauko.

Tikriausiai visos tos objektų salos turi materialius pavidalus, kurie buvo užfiksuojami fotoaparatu, saugomi skaitmeniniame lauke arba darbiname stalčiuje, bet tai tikrai ne reporta-

Nuomonė

Kokį turėsime paminklą Jonui Basanavičiui?

Skulptorius
LEONAS PIVORIŪNAS

Jau pusmetį vyksta ginčai, kur pastatyti paminklą Jonui Basanavičiui, bet jokių minčių apie paminklo menišumą, jo įtaigą negirdėti. Nacionalinio dailės muziejaus direktorės ponios B. Kulnytės paskleista mintis, kad reikia statyti Rapolo Jakimavičiaus eskizinį pamąstymą Basanavičiaus tema priratino skaitytojo akį ir klausą, ir tapo vyriausybės įgaliotiems valdininkams neginčijama nuostata, jog tai vienintelis teisingas sprendimas. Ir vyriausybės valdininkai, kuriems paskirta rūpintis paminklo pastatymu, ir muziejaus valdininkai, saugantys minėtą eskizą savo fonduose, net nenori prisiminti, jog paminklus J. Basanavičiui kūrė ir Rimantas Daugintis, ir Gediminas Jokūbonis, ir Antanas Žukauskas, kurio J. Basanavičius įgyvendintas ir didingai puošia Vilkauskio aikštę, o G. Jokūbonio kūrinyje, išlietas iš bronzos, primena kiekvienam filharmonijos lankytojui, jog joje buvo paskelbtas Lietuvos nepriklausomybės aktas.

Įpareigotieji valdininkai net nepažeidžia pasvarstyti kurio iš jau sukurtų paminklo modelių, jį realizuojant, reikėtų pagerbti Lietuvos nepriklausomybės patriarcho atminimą. Keista suvokti, kai renkama viena iš vieno – tai yra R. Jakimavičiaus 25 cm aukščio eskizinį pasvarstymą.

Valdžios valdininkai teigia, jog pinigų J. Basanavičiui nėra, gi tuo pat metu ruošiasi didinti R. Jakimavičiaus eskizą 15–20 kartų.

Kiekvienas skulptorius, architektas, sukūręs panašaus dydžio paminklą, gali patvirtinti, kad tokios apimties ob-

jekto kaina siektų per 200 tūkst. eurų. O eskizo didinimas be autoriaus priežiūros ir dalyvavimo keistų autorystę. Autoriumi taptų – didintojas, o ne eskizo sumanytojas. Taigi R. Jakimavičiaus vardo deklaravimas, šiuo atveju, tėra priedanga neįsigilinusio piliečio dezorientavimui, siekiant jo pritarimo peršamai idėjai.

Yra įprasta, kad meninius klausimus sprendžia profesionalai dailininkai, architektai. Jie nutaria koks, bus dydis, medžiaga, objekto meninės savybės, o valdininkai ieško ir skiria lėšas paminklui įgyvendinti.

Valdininkų iniciatyva sukurti Labdaros paramos fondą (LPF) Lietuvos 100 metų jubiliejui finansuoti yra sveikintina. Paskelbtame fondo projekte yra išvardyti garbingi Lietuvos kultūros asmenys, kurių vardų bus ieškoma lėšų visame lietuviškame pasaulyje. O surastomis lėšomis finansuojamas ir Lukiškių aikštės monumento įgyvendinimas, ir J. Basanavičiaus paminklo pastatymas, ir kiti Lietuvos šimtmečio jubiliejaus renginiai.

Vyriausybės rūmuose tikimasi, jog LPF išspręs lėšų „trūkumo“ klausimą, nes, kaip teigiama, Lietuvos Valstybės šimtmečio išskilmės lėšų nėra. Bet tuo pačiu metu nutylima, jog Lietuvos pirmininkavimui Europos Sąjungai, trukusiam tik šešis mėnesius, buvo paskirta 220 milijonų litų. Kyla klausimas – ar Lietuvos šimtmetis ne toks svarbus?

Taigi, ar lėšų nėra, ar jų nenorima duoti? Stebinti visą 100 metų jubiliejaus vangų rengimą, lėšų renginiams nebuvimą, norą Lukiškių aikštę paversti rekreacine poilsiaviete, paminklui J. Basanavičiui pritaikyti kažką iš muziejų fondų, peršasi mintis, jog Lietuvos šimtmečio

Recenzija

žai ar atgiję kelioniniai sentimentalūs atvirukai, tai sustabdyto laiko salos, kuriose tarsi atgyja trimačiu pavidalu ne prisiminimų materialūs vaizdai ir istorijos, o pojūčiai, potyriai, kurie apilankė tuo metu, prie to kalno, medžio ar ežero pakrantėje.

Taip, mes galime atpažinti šiose skulptūrose ir pačią Agnę, ir jos draugus, artimiausius žmones, bet ne čia glūdi šių jautrių objektų žinia. Žinia mums siunčiama apie nepakartojamas akimirkas, kurias reikia prisiminti ir kurių negalima įkalinti užmarštyje, tik skaitmeninėse laikmenose ar fotografijų popieriuje, nes jos nusipelno atgyti ir trimačiuose „paveikluose“, skulptūrėlėse, kur prisiminimų salose apsigyvena sustabdytas laikas.

Nagrinėjant Agnės Šemberaitės kūrybą, neužtenka užsiminti vien tik apie prasminį skulptūrų lauką, fabulą, Agnei taip pat yra labai svarbus ir materialus objektų pavidalas, medžiagiškumas, spalva, tekstūra bei faktūra.

Ciklo „Sustabdytas laikas“ darbai buvo kuriami ne vienerius metus, per tą laiką Agnė Šemberaitė eksperimentavo su medžiagomis ir technikomis. Darbai sukurti, naudojant porceliano, akmens mases, baltą, juodą molį, degti elektriniu, dujiniu, malkiniu, raku bei redukciniu degimu, todėl ir vėl nustebina žiūrovą ne tik nostalgikomis, jautriomis egzistencijos įžvalgomis, bet ir technine išmone, turtingomis spalvų, medžiagų dermėmis bei eksperimentiniu perfekcionizmu.

Galutinis žodis priklauso Vilniaus savivaldybei

organizuojamus konkursus, ten stato skulptūras iškiliems Lietuvos žmonėms, gauna aukščiausius įvertinimus sniego, ledo, smėlio skulptūrų konkursuose ir festivaliuose. O Lietuvoje jiems leidžiama kartą per metus sudėginti šiaudų skulptūras“, – ironizavo prof. Dalia Matulaitė. – „Reginys didingas. Ir nieko daugiau. LDS garbės reikalas padėti susivokti mūsų valdžiai ir visuomenei, – jeigu tauta nesubrandina Periklio, tai Fidijas neatsiras. Jeigu aukštojoje visuomenėje nebus pakankamai galios mūsų neišlavintai valdininkijai įtikinti, tai talentingi žmonės Lietuvoje niekada nerealizuos savo idėjų ir sumanymų.“

Profesorės D. Matulaitės nuomone, Lietuvos dailininkų sąjunga paprasčiausiai privalo apginti savo poziciją ir nedelsiant viešai paskelbtame konkurse pakviesti dalyvauti visus skulptorius ir architektus.

Apie jokių didinimus – nė kalbos
„Mūsų inicijuojamas konkursas daromas ne tam, kad būtų panaudotas ginčams spaudoje prieš kitus sumanymus“, – neseniai piktinosi skulptorius Leonas Pivoriūnas.

Kai LDS pradėjo prieštarauti nuomonei dėl mažų skulptūrėlių didinimo, praėjo kone metai. Jau buvo galima seniai paskelbti konkursą ir net išrinkti nugalėtoją.

Norėdamas užkirsti kelią ginčams, Leonas Pivoriūnas pasiūlė sostinės savivaldybės ekspertų pasirinktoje vietoje, – prie Nacionalinės filharmonijos pastatyti Gedimino Jokūbonio sukurtą 167 cm aukščio J. Basanavičiaus paminklą, kuris jau daug metų eksponuojamas filharmonijos patalpose.

L. Pivoriūno iškelta mintis kai kam pasirodžiusi įdomi ir priimtina, negalės virsti tikrove. Mirusio skulptoriaus Gedimino Jokūbonio dukra Eglė yra autorinių teisių paveldėtoja. Ji kategoriškai atsisakė leisti didinti tėvo sukurtą skulptūrą. Taip pat ji nemato jokios prasmės kamerinio darbo išnešti į viešąją erdvę, kuri tam nėra pritaikyta. „Aš prisimenu, kaip tėtis darė šią skulptūrą uždarai erdvei, filharmonijos interjerui, kuriame ji dabar stovi. Todėl kitaip ir negali būti. Rapolo Jakimavičiaus kūrinyje tikrai netinkamas didinimui, bet nereikia vietoje jo imti mano tėčio darbo“, – savo nusištamą patvirtino E. Jokūbonytė.

Studijų studija: Eimutis Markūnas

Daugelis studijų yra savotiški meno muziejai, specifiniai Pasaulio Meno Galerijos skyriai arba išivaizduojamojo Meno muziejaus (pasak André Malraux) filialai – deja, daugeliu atvejų žiūrovams jie yra nematomi. Todėl pagrindinė šios studijos (tęstinio tektais ir fotografijomis pagrįsto reportažinio darbo, startavusio dar 2010 metais ir publikuoto keliose internetinėse svetainėse, taip pat asmeniniame blog'e – hurdada.blogspot.com) apie studijas misija yra žiūrovams ir skaitytojams bent šiek tiek praskleisti uždangą į menininkų darbo vietas. Koks yra viso to tikslas? Kartais darbinė menininko aplinka, būdama kuo tikriausiu psichologiniu ir estetiniu jo portretu, geriau paaikškina autoriaus intencijas bei tikslus. Pasakymas „studijų studija“ nereiškia jokio išdidinimo – tai dirbtuvių analizė. Teliaka padėkoti tiems menininkams, kurie sutiko pasidalyti asmeninėmis savo erdvėmis.

VIDAS POŠKUS

Pas Eimutį Markūną iš Arūno Vaitkūno studijos (pačiame Kauno centre, su vaizdu į raudonąją Katedrą) vykome vadovaudamiesi Aušros Vaitkūnienės kruopščiai nubraižytu planeliu. Pagalvojau, kad čia esama kažkokio simbolizmo – skirtingi ir įvairūs Kauno ekspresionizmo (bei neoekspresionizmo) aspektai, avatarai, autoriai. Tą nujautimą stiprino Šarto katedros labirinto konfigūracija besisukanti brėžinio trajektorija.

Telefonu aiškinomės, kur tiksliai turėtų būti Eimučio studija (jis paskui sakys, kad net ne visi viską žinantys Kauno taksistai suranda jo rezidenciją), ir menininkas nurodė, kad kaip orientyras galėtų būti restoranėlis, pavadinimu „Dykumų liūtas“. Nusijuokėme, nes ir pats E. Markūnas savo vešliomis garbanomis yra panašus į dykumų ir žvėrių karalių. Savo prigimtinį aristokratizmą pats dailininkas pagrįs giminės bajoriškumu.

Pasirodo, kad privilegijuotą jo statusą protėvių dokumentais yra patvirtinęs dar šlovingasis karalius Zigmantas Vaza XVI amžiaus pabaigoje. To liudijimas – prie namų ant aukšto flagštoko plevešuojanči vėliava su šeimos giminės herbu, pačioje studijoje – ant sienos prikabinata dokumentų kopija.

Eimutis yra labai draugiškas ir energingas žmogus. Tartum tai patvirtindamas šeiminkas mus pasitiko mojuodamas kastuvu ir nepaisydamas mūsų protestų bei įtikinėjimų, jog ir taip įveiksime snieguotas namo pakopas: „Jums čia truputėlį sniegą nuo laiptų nukasiu!“

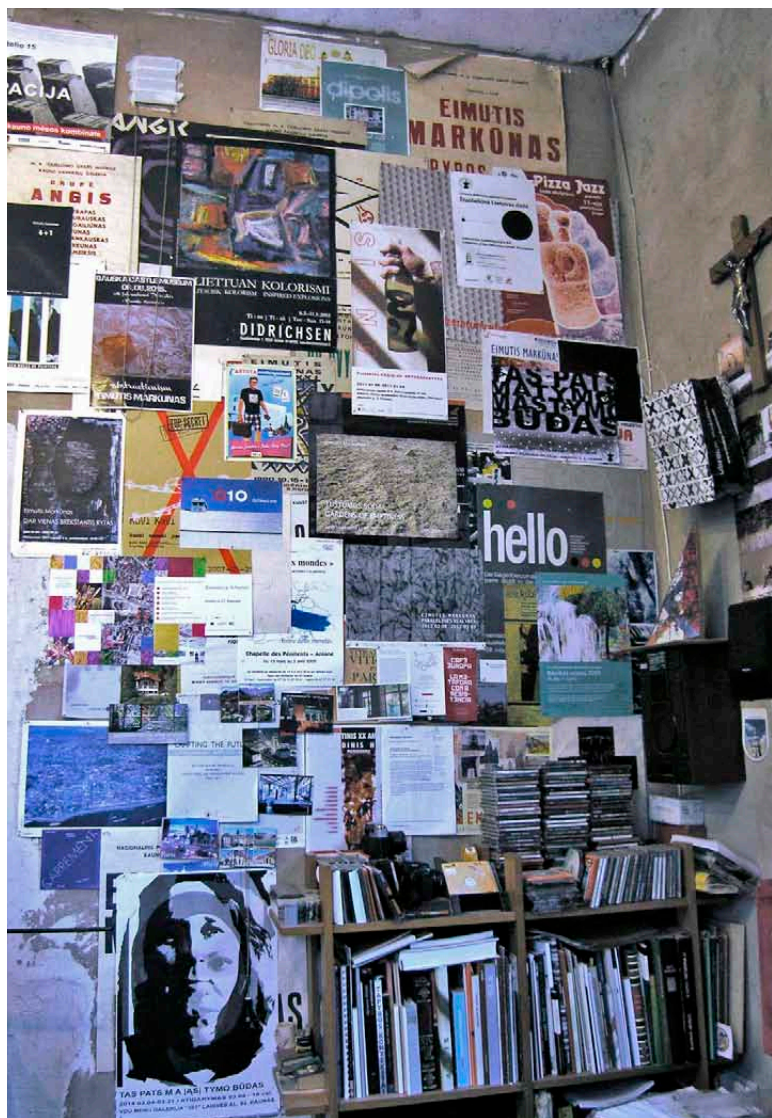
Bet pakalbėkime apie Menininką ir jo Studiją.

Eimutis Markūnas yra įvairiapusis kūrėjas. Natūralu, kad tai atsispindi jo darbinėje erdvėje, išskaidytoje į dvi vienas visumą sudarančias studijas: *Žemutinę* ir *Aukštutinę* (skamba beveik kaip pilys, bet gal tai ir tinka liūtą primenančiam menininkui?).

Apačioje E. Markūnas dirba kaip stiklo ir vitražo meistras. Iš kelių mažesnių kambarėlių, esančių cokoliniame aukšte, sudarytoje laboratorijoje vyksta sudėtingos cheminės ir estinės procedūros. Sudėtinga net nupasakoti dar komplikuočiau procesus ir kuri – su įvairių medžiagų maišymu(si), absorbcija, lydymusi, jungimusi ar plastika bei vaizdu susijusi reakcija bei jų grandinės – yra sudėtingesnė. Pirmajai reikia daugybės medžiagų ir agregatų (nuo pigmentų, chemikalų iki kepimo krosnelių ar – centrifugų), antrajai – prigimtinį meninių savybių, kūrybinio temperamento ir aistros. Regis, jog E. Markūnui netrūksta nei to, nei kitko.

Aukštutinė E. Markūno studija yra daugiau susijusi su kitomis šio menininko kūrybinėmis strategijomis. Čia, visų pirma, tapoma (o Eimutis tapo ant visko, kas turi bent kokį plokščią paviršių – nuo žmogiško kūno iki gofruotos skardos).

tęsinys 6 psl. →

Eimučio Markūno studija. Plakatu siena.

Vido Poškaus nuotr.

Inspiracijos iš emocinio bagažo

„Mano kūrybą inspirouoja gamta, žmogaus ir gamtos santykis. Gamta gyvenimui suteikia jėgos ir energijos, harmoningai sujungia su aplinka. Nuo mažos smiltelės ar jūros lašo iki begalinio dangaus ir kalno keteros“, – sakė tapytoja Lionė Grigaliūnaitė, atidarydama savo parodą sostinės Pylimo galerijoje.

Jos paveiksluose dominuoja dangus, žemė ir vanduo. Prisipažįsta, kad labiausiai mėgsta tapyti pleneruose.

„Tada turiu galimybę nuodugnai įsigilinti į vietovę, kurioje esu. Taip susipažįstu su Šakiais, Mažeikiais, Ignalina, Kupiškio, Kernave, su gražiausiomis Lietuvos vietovėmis. Tačiau nepuolu iš karto jų tapyti. Kaupiu emocijų „bagažą“ ateičiai.

O tada panaudoju savo abstrakcijose. Esu labai laiminga, kad pasirinkau tapybą. Tai tikroji prabanga – dvasios prabanga. Kai pradedu tapyti,

laikas lekia stringalviais. Visa pasineriu į profesines problemas – spalvines, kompozicines, linijas, nuotaikas.

Tos problemos gali būti labai mažos, bet – žiūrėk – jau ir temsta... Pasaulis toks gražus, tik spėk aplink dairytis ir gyventi tuo“, – L. Grigaliūnaitė praskleidžia savo darbo paslaptį, kurioje ir gimė paroda „Pagauti vėją“. Ir priduria, kad gyvenimo prasmės, karo, terorizmo problemų savo kūryboje nesprenžia, – palieka tai kitų profesijų atstovams. Gyvenimas jai yra gražus ir dosnus.

„Dailėraščio“ inf.

Lionė Grigaliūnaitė. „Melancholija“.

Lilijos Valatkienės nuotr.

Kepurė kairėje priklausė Antanui Samuoliui.

Stiklo spalvų paletė.

Vido Poškaus nuotr.

Vilniaus vedutos Atgarsiai

Dailininkų sąjungos galerijoje (Vokiečių g. 2), veikianti tapytojo ir restauratoriaus Daumanto Tomo Pilipavičiaus tapybos paroda „Vilniaus vedutos“ sulaukė didelio susidomėjimo.

Veduta (it. „vaizdas“) – tai peizažo rūšis, dailės kūrinys, vaizduojantis miestą, jo fragmentą ar atskirus pastatus. D. T. Pilipavičiaus vedutos – tai atsiminimai iš praeities, pasakojimai apie Vilnių ir šiuolaikinės realybės refleksijų visuma.

Miestovaizdžio egzistavimas paveikluose, kai susilieja profesionaliojo meno įtakos ir realizmo principai, dartyje nėra dažnas. Universalumo ir

plačių meninių ieškojimų lauką peizažo žanrui suteikia skirtingų meno šakų išmanymas, istorijos pažinimas, gamtos mokslai. Lietuvos sostinės suvokimas per paveiklus gali prisidėti prie idėjos, kad darni visuomenės sandara išvelgiama tik suvokus bendrą harmoniją tarp nepriklausomų ir skirtingų objektų, kurių apstu Vilniuje. „Postmoderniame kontekste pateikiamos mechanizmų

grįtys dažnai yra perdėm sureikšmintos, lyginant su žmogiškosios savasties problemomis, dvasinėmis deformacijomis ar istorine užmarštimi. Visa, kas geriausio sukuriama civilizacijose, pirmiausia yra žmogaus dvasios nuopelnas, o tik po to savo vaidmenį atlieka mechanizmų ir technologijų priedėlis“, – teigia parodos autorius.

D. T. Pilipavičiaus paroda „Vilniaus vedutos“ Dailininkų sąjungos galerijoje vyks iki kovo 19 dienos.

„Dailėraščio“ inf.

Daumantas Tomas Pilipavičius. Fragmentas iš „Vilniaus vedutų“.

